

Da naša vas in naša
mesta bita bi vseh
krivic ometa, naj slo-
ga trdno, sloga zve-
sta poveže delavca
in kmetal

Slovenska vas

Kmet bodi svoj!
Na svoji zemlji, v
svojem domu, v svoji
vasi, koderkoli slišijo
se tvoji glasi, odlo-
čaj sam: takrat na-
stanejo ti boljši časi!

Glasilo slovenske kmečke in delavske politike

Letnik II.

Izhaja dvakrat na mesec — Uredništvo in uprava v Ljubljani, Trnovski pristan 14/l. — Rokopisov ne vračamo — Naročnina za en mesec din 2—, za četrt leta din 5—, za pol leta din 10—, za vse leto din 20—, za zamejstvo letno 1— dolar
Oglasi se sprejemajo — Čekovni račun št. 17.493

Š t e v. 7

Dr. Dragotin Lončar:

Dvojna politika

(Odgovor „Slovenski besedi“)

(Konec.)

III.

V čem je **jedro** našega državnega vprašanja? Pokazalo se je že med svetovno vojno v nasprotjih med Srbijanci, ki jih je zastopal predsednik takratne njih vlade Pašić, in med «Jugoslovanskim odborom», ki ga je predstavljal hrvatski poslanec Trumbić. Srbijanci s Pašićem na čelu so zagovarjali misel, da gre pri jugoslovanskem združenju za **razširjeno Srbijo**, ko bi bili njeni državljani politično Srbi treh ver (pravoslavne, katoliške in mohamedanske), medtem ko je hotel imeti «jugoslovanski odbor» združenje Srbov, Hrvatov in Slovencev **v novi državi**, ki bi ne bila samo razširjena Srbija.

Doseženi sporazum med Pašićem in Trumbićem je bil izigran, ko je bila naša prva skupna ustava sprejeta s srbsko večino proti slovenski in hrvatski manjšini. Radikalna stranka, ki ji je bil glavni voditelj ravno Pašić, je imela zasluge za nekdanjo Srbijo; toda že med svetovno vojno in tudi po združenju s Hrvati in Slovenci je vodila velikosrbsko politiko, kar je bila osnovna napaka, ko je s tem vedno bolj odbijala Hrvate in Slovence. Radikalna stranka je bila skoraj zmerom pri vladi; zdaj ta, zdaj druga njena struja. Poskušala se je širiti tudi med nesrbskim prebivalstvom, n. pr. med Slovenci.

Po sporazumu z dne 8. okt. 1937. leta je del radikalne stranke opustil velikosrbsko stališče, kar je bilo korak naprej. Ustanovila se je iz nje in drugih strank srbska opozicijska skupina, ki je sklenila sporazum s hrvatsko. Kaj sledi iz tega za nas?

Po mojem dvoje: Prvič: Slovenci bi bili morali pristopiti k sporazumu kot tretji pogodbenik. Doselej največja slovenska stranka SLS bi bila najprej poklicana, da bi bila ostala zvesta svojemu avtonomističnemu programu in zbrala okrog tega programa tiste slovenske skupine, ki so za izpremembo obstoječe ureditve v tem duhu. To se ni zgodilo.

Ker je tako, bi bila poklicana v ta namen druga slovenska skupnost, opozicijska, ki naj bi skušala, da vzgoji na **demokratičen** način slovensko ljudstvo za **dosledno in vztrajno politiko sporazuma s Hrvati in Srbi**. Narejen je bil že 1936. leta poskus, da se strnejo tedanje slovenske opozicijske skupine v skupno akcijo za dosego ustavne spremembe. Ta poskus se v takratni obliki ni posrečil, ker je za nas precenjeval francoski vzorec, ki je nastal ob drugičnem državopolitičnem in strankarsko-političnem položaju, in ker pri ne-

katerih osebah ni bilo dovolj čuta za disciplino in odgovornost.

Drugič: Staroradikalna stranka je s sporazumom opustila velikosrbsko stališče in se **izrečno omejila na srbski narod** (IV. odstavek v besedilu sporazuma), a obenem se je izrekla za enakopravnost v skupni državi s Hrvati, ki stoje na hrvatskem in s Slovenci, **ki bi morali stati na slovenskem stališču**. Praktično to pomeni, da o tem, kdo spada v slovensko (opozicijsko) skupnost in kdo ne, ne morejo razsojati niti Srbi niti Hrvati, ampak **edino** mi sami. Ako se slovenske (opozicijske) skupine združijo v skupno akcijo in te ali one skupine, oziroma osebe ne sprejmejo medse iz **svojih** narodnih ali političnih razlogov, ju ne morejo Srbi ali Hrvati vriniti jim. To sledi iz načela demokracije in s stališča samostojnosti vseh treh narodnosti, ki sta jo priznala pogodbenika v sporazumu, ko sta se zase omejila na hrvatski in srbski narod. Kot naši zavezniki nam ti ali oni lahko svetujejo; mi njih nasvete upoštevamo ali pa ne: **odločati o nas ne morejo ne eni ne drugi, kakor ne odločamo mi o njih**. Tudi tukaj gre za medsebojni sporazum, ki sloni na osebni in politični zupanju. Tako je v zasebnem življenju; enako mora biti tudi v javnem, ako naj ne bo to samo igra slučaja, spletkarjenja in koristolovja.

IV.

Sporazum med Hrvati in Srbi je opustil nauk o narodni enotnosti ali edinstvu ter priznal zgodovinsko in življenjsko dejstvo treh samostojnih, enakopravnih narodov. V tem je **bi-stvo** sporazuma, ker vse drugo sledi iz tega kot umevni zaključek.

In vendar je pisala «Slovenska beseda» z dne 5. novembra 1937. leta, torej nekako mesec dni po sporazumu, da je **«narodno edinstvo cilj, za katerega si prizadevajo vse države, ker predstavlja po svoji vsebini ne le dejansko, marveč tudi duhovno izenačenje naroda»**. Člankar je dokazoval, kako sta se polagoma zedinjevala italijanski in nemški narod. Dalje, kako imajo Jugoslovani vse pogoje, da postanemo en narod, kakor smo bili, preden smo prišli iz severnih krajev v sedanjo svojo domovino in nas ni razbila zgodovina: češ skupen je jezik, enak je družbeni ustroj, gospodarsko smo navezani drug na drugega, živimo v isti državi po večini pomešani med seboj, da ni mo-goče potegniti mej, in isti so nam sovražniki. Nadalje je dejal, da v primeroma kratkem času lahko doseže-

mo enotnost, v kolikor bi še ni bili enoten narod, ter da je nemalo kriv dosedanji način našega ravnanja, da nismo prišli naprej. **Kdor si resnično želi narodnega edinstva, mora delati za svobodo in demokracijo, ker edino te dve nas lahko privedeta do tega cilja.**

Ne vem, v koliko so ti nazorj lastni politikom pri «Slovenski besedi». Uredništvo ni pristavilo nobene omejitve. Ti nazorj predstavljajo v bistvu miselnost «jugoslovanskega nacionalizma», da moramo namreč, kolikor še nismo, postati en narod, kakor so Italijani in Nemci. V «Slovenski vasi» z dne 1. februarja t. l. sem obravnaval v sestavku «Južno Slovanstvo» razloček med Italijani, oziroma Nemci in nami. Pri prvih je bilo vprašanje o združenju enega naroda v skupno državo, pri nas pa več sorodnih narodov (dostavil sem še, do mislimo tudi na Bolgare). Po nauku tega sestavka v «Slovenski besedi» nista svoboda in vlada ljudstva (demokracija) dobrini, ki imata vrednost samj na sebi. Ne, to sta zanje le sredstvi za doseg cilja, ki bo di: narodna enotnost po italijansko-nemškem primeru!

Po nečem se pa vendar loči ta nauk slovenskih starih radikalov od «jugoslovanskega nacionalizma». Po načinu razvoja namreč. Prvi bi radi **čimprej** ustvarili narodno enotnost; drugi, to je «Slovenska beseda» pa **polagoma s svobodo**. Kdo je bolj nevaren nerazsodni množici? Tak način razvoja je obsežen tudi v programu JRZ, kjer se poudarja «postopno in premišljeno» delo za isti namen...

Ako prevzema tak duh, kakor se je kazal v tem sestavku politiko «Slovenske besede», ki se je izrekla za sporazum, potem bi morala biti druga slovenska (opozicijska) javnost na straži. **To so napačni pojmi in v bistvenem nasprotju z osnovno mislijo sporazuma, torej tudi z miselnostjo demokratičnih Slovencev.**

**Podprite svoj tisk
in zbirajte
za tiskovni sklad!
Dopisujte v list o po-
litičnih, gospodarskih
in kulturnih razmerah
svojega kraja!**

Pobrano in prebrano

Jugoslavija je agrarna država in vendar je na zadnjem mestu v porabi superfosfata (vrsta umetnega gnojila).

V Sloveniji je bilo vloženih v letu 1937. nad 72.000 predlogov za rubež (eksekucijo). V letu 1920. jih je bilo osemkrat manj, namreč 9000.

V Jugoslaviji je bilo po uradnih podatkih koncem 1936. leta 2838 odvetnikov in 961 odvetniških kandidatov. Na dravsko banovino odpade 273 odvetnikov in 94 kandidatov. Če bi se vsi ti res bojevali za pravice ljudstva, bi morala biti te pravice deležna tudi slovenski kmet in delavec.

Po najnovjšem izkazu «Privilegirane agrarne banke» so znašala vsa vplačila dolžnikov-kmetov na račun prvega letnega obroka 135 milijonov dinarjev, na račun drugega obroka pa le 33 milijonov. Vsa terjatev prvega in drugega obroka pa znaša 217 milijonov. Iz tega vidimo, da kmetje niso mogli plačati 51 milijonov dinarjev.

Ljubljanska bolnišnica ni dobila nobenih kreditov za povečanje, oziroma za zidavo novih, modernih poslopij niti v državnem niti v banovinskem preračunu. Tudi o povrnitvi 8.1 milijona dinarjev, ki jih država dolguje bolnišnici, ni ničesar slišati. Lani je sprejela bolnišnica skoraj 31.000 bolnikov (2026 več kot 1936. leta), a odkloniti je morala zaradi pomanjkanja prostora 2800 bolnikov.

Naša banovina je kupila od Zadrugne gospodarske banke blejski grad z jezerom in vilo «Zlatorog» za 15 milijonov dinarjev. Zadrugna gospodarska banka je kupila te nepremičnine na dražbi od lastnika Kende za 9 milijonov dinarjev.

Ljubljana je imela 1898. leta 30 tisoč prebivalcev in 28 pismonoš, danes ima Ljubljana 90.000 prebivalcev in najmanj desetkrat več poštnega prometa, a samo 45 pismonoš. Še na slabšem so v tem pogledu na kmetih.

V Vojvodini ustanovljajo vodne zadruge proti poplavam in za izsuševanje močvirne zemlje. V zadnjih petdesetih letih so ustanovili 80 zadrug in meliorizirali (izboljšali) nad 750.000 ha zemlje.

13. februarja letos je bil občni zbor «Seljačke Sloge», hrvatske organizacije za prosveto vasi. Organiziranih je 585 društev, ki imajo skupaj 34.000 članov.

«Gospodarska Sloga» na Hrvatskem pospešuje sajenje cikorijske. Iz

cikorijinih korenin izdelujejo kavin nadomestek cikorijo, listi se porabljajo za solato. Za 100 kg cikorije bodo tovarne letos plačevali 42 dinarjev.

Palača poštna hranilnice, ki jo zidajo v Belgradu, bo veljala 100 milijonov dinarjev.

Namesto žitaric (pšenice, rži, ječmena), ki jih težko prodajajo, so začeli v Bolgariji gojiti industrijske rastline in pospeševati sadjarstvo.

Češkoslovaški čebelarji bodo sezidali lastno združeno sladkorno tovarno in so v ta namen zbrali že osem milijonov čeških kron.

Češkoslovaška katoliška mladina je na svoji konferenci izrekla zupanje v demokratične države, ki brani svoje in nečejo tujega. To so Francija, Anglija in Sovjetska Rusija.

Agrarna reforma v češkoslovaški republiki se izvaja postopoma vsako leto. Letos bodo dobile vaške občine 17.000 ha gozdov in 15.000 ha orne zemlje.

Poljski kmetje zahtevajo demokracijo in groze s stavko. V Krakovem je bil kongres Zedinjene ljudske stranke. Ta je odločna nasprotnica avtoritativnega (diktatorskega) režima, ki se vedno bolj utrjuje na Poljskem. Poljski kmetje groze s kmečko stavko, če se ne bo izvajala svoboda in demokratična politika.

V Italijo smo lansko leto izvozili za 587 milijonov dinarjev blaga. Leta 1936. je znašal izvoz zaradi sankcij samo 157 milijonov dinarjev. Prvo mesto v izvozu zavzema les (248,9 milijonov), na drugem me-

stu je živina, perutnina in mesni izdelki (199,4 milijonov). Izvoz pšenice je znašal le 36,2 milijona dinarjev. Italija je nereden plačnik in nam je dolgovala 15. decembra preteklega leta še nad 156 milijonov dinarjev.

V Nemčiji je kljub strogim ukrepom sedanjega režima vedno več delavskih stavk. V zadnjem času so stavkali v tovarnah strojev in avtomobilskih in zrakoplovnih tovarnah.

14.000 madjarskih žen je vložilo pri madjarski vladi pismen protest proti zapostavljanju ženskih pravic v zadnji volilni reformi.

Na Danskem pride na enega kmečkega prebivalca 3 ha zemlje, v Nemčiji en ha in 90 arov, pri nas pa samo 90 arov. Če pomislimo, da nismo industrijska država in da mora naš kmet svoje pridelke pod ceno prodajati, a vse ostale potrebščine drago kupovati, potem lahko razumemo stisko naših dni.

Španski republikanski vojni mornarici se je posrečilo potopiti v boju eno najmodernejših vojnih ladij «Balears». Na ladji je bilo 1100 mož posadke, od katerih je večina utonila. Sedaj ima Franco le še dve večji vojni ladji.

Dolgovi španskega generala Franca znašajo: Italijanom dolguje general okrog štiri milijarde frankov (en frank je din 1,50), Nemčiji pa okrog devet milijard frankov, skupaj torej 15 milijard. V teh številkah pa še niso vštete velike množine vojnih dobav v surovinah. Kako dolgo bo moralo špansko ljudstvo plačevati te nepotrebne dolge?

Boj za svobodo v Avstriji pred 90. leti

Dne 13., 14. in 15. marca tega leta je poteklo 90 let, odkar je izbruhnila na Dunaju **revolucija**. Začeli so jo visokošolci, ki sta se jim pridružila meščanstvo in delavstvo.

Dne 13. marca 1848. leta so hoteli poudariti visokošolci politične terjatve ljudstva nižjeavstrijskim deželnim stanovom, to je zastopnikom duhovščine, plemstva in meščanstva. Nastopil je prvič javni govornik, zdravnik **dr. Adolf Fischhof**, ki je v njih imenu zahteval tiskovno svobodo, porotna sodišča, svobodo vesti in uka, sodelovanje ljudstva pri zakonodaji in upravi (ustavo) ter skupen nastop avstrijskih narodov (Nemcev, Slovanov, Madjarov in Italijanov) za prenovljenje države. Mogočen je bil vtisk pomembnih besed prvega javnega govornika v Avstriji; toda oblastniki so bili gluhi zanje. V zbrano množico, ki je vedno bolj naraščala in končno **neoborožena** vdrla v zbornico deželnih stanov, je streljalo poklicano vojaštvo in padlo je prvih pet žrtev: dva delavca, en dijak-tehnik, en meščan in ena ženska.

To je bilo znamenje za nasilen odpor. Začeli so uporabljati ulične zgrade (barikade), zažigali predmestne tovarne in se zmagovito spuščali v boj z vojaštvom. Dne 14. marca je uradni list naznanil dovoljenje za oborožitev dijaštva, da bi vzdrževalo red, in odstop obsovanega glavnega ministra Metternicha, a dne 15. marca je bila razglašena ti-

skovna svoboda in obljubljena ustava.

Avstrija je postala ustavna država; toda daljnji dogodki so dokazali, da nemško meščanstvo ni moglo ustvariti vladavine, ki bi se bila pametno sporazumela z avstrijskimi narodnostmi in si ohranila s krvjo pridobljeno **svobodo**. Nasprotniki ustavnosti so prišli vnovič do besede in 1851. leta je postala Avstrija zopet absolutistična država, kar je trajalo do 1860. leta.

Za nas Slovence je 1848. leto zato pomembno, ker so takrat v Avstriji osvobodili kmete **tlačanstva** in ker je nastal slovenski narodnopolitični program: **Zedinjena Slovenija v državni zvezi s Hrvači in Srbi**. Danes po 90. letih dela in trpljenja — kje smo? Prvi govornik dunajske revolucije Fischhof je označil nas Slovence, da smo žilavi, pridni in vztrajni. Slovenski kmetje, delavci in izobraženci, dokažimo resničnost Fischhofovih besed tudi zase v novem boju za politično in družbeno svobodo svojega naroda in delovnih stanov! Čas nas kliče, ki ni nič manj pomemben kakor je bil takrat 1848. leta. Tudi mi živimo ob prelomu nove dobe. Ali se zavedamo tega, da nova doba ne prihaja sama po sebi, ampak da jo morajo ustvarjati ljudje?

Zanimiva je okolnost, da je prav na dan 13. marca letos po 90. letih bila izvršena združitev Avstrije, kolikor je še ostalo po svetovni vojni, z Nemčijo in so postali njeni državljani tudi Slovenci na Koroškem.

Zunanje-politični pregled

Razumljivo je, da je ves čas, odkar je Hitler s svojo vojsko vkorakal v bivšo Avstrijo in jo razglasil za del nemške države, ta korak osnova vseh političnih dogajanj vseskozi do danes. Pomembnost tega dogodka je razvidna predvsem iz dejstva, da države niti ne poskušajo izvršenega dogodka kakorkoli spremeniti. Izvršeno dejstvo vse države nekako priznavajo.

Danes se odkrito postavlja načelo, zlasti tudi v Angliji, da mora biti pripravljena in da je prva njena naloga oborožitev.

V tem pogledu so zlasti pomembni dogodki v Angliji. To posebej še zaradi tega, ker so fašisti računali, da Anglija za te dogodke ne pokaže pravega zanimanja. Dejansko pa je ravno Anglija pokazala nepričakovano veliko zanimanje. Zganil so se znani politiki, tako Loyd George, voditelj angleških liberalcev, ki se je napotil skupaj z lordom Churchillom v Francijo razgovorjat s francoskim ministrskim predsednikom Blumom.

Opozicija je zahtevala, da se vodi v bodoče vsa politika Velike Britanije na osnovah kolektivne varnosti, da se dajo Češko-Slovaški jamstva za njeno neodvisnost ter da se pogajanja med Italijo in Anglijo ne smejo prejši nadaljevati, dokler Italija ne reši vprašanja pristojnosti v Španiji. Težko je svet pričakoval govora ministrskega predsednika Chamberleina, ki ni sicer podal tako ostre izjave, kakor je pričakovala opozicija, vendar pa dosti določno. Znano je, da ima Francija sklenjene dogovore s Češko-Slovaško o medsebojni pomoči in da je Francija z vso odločnostjo potrdila, da bo te dogovore vedno izpolnjevala.

Chamberlain je postavil načelo, da se mora pojačati Društvo narodov in da se mora Anglija pripraviti s hitro oborožitvijo. Kar najbolj važen pa je bil poudarek, da Anglija ne pusti Francije na cedilu v primeru, ako bi postala žrtev napada ali pa, če bi morala hiteti na pomoč drugi državi zato, da izpolni obveze iz zavezniških pogodb. Mislil je tu na Češko-Slovaško.

Ta izjava je nedvomno utrdila zupanje v zapadno Evropo. Bilo pa je to že tudi skrajno potrebno; kajti vedno omahovanje je silno zmanjšalo ugled Anglije in zlasti skoraj porušilo vero v njeno moč.

Danes pa mora ves svet zopet upoštevati, da je Anglija določila velikansko vsoto dveh milijard pfundov za oborožitev. Enako je Francija zahtevala od Narodne banke predvsem petih milijard frankov za oborožitev.

Vsem tem državam se je pridružila pomembna izjava ameriškega državnega tajnika Hula. Značilno je tudi poudaril, naj svet nikakor ne računa na brezpogojno samotarstvo Združenih držav in je v tej zvezi naglasil nalogo oboroževanja. Na drugi strani pa je pripomnil, da bo Amerika svoje koristi vedno skušala braniti po načelih mednarodnega prava.

Odločno je nastopila Moskva, ki je zagotovila zvestobo Češko-Slovaški iz sklenjenega dogovora. Predlagala je radikalno, naj se skliče skupno posvetovanje.

Italija je Hitlerjev ukrep pozdravila. Pri tem pa skrajno tankočutno odgovarja na vsako najmanjšo nevšečnost, ki bi ji mogla nastati iz

tega dogodka. Mussolini se še nikdar ni tako potegnil za Trst, kakor sedaj, ko so Tržačani pri njem potožili svojo bojazen, da bi mogli biti gospodarsko oškodovani, ker bi se promet, ki je bil doslej usmerjen do sedaj k njim iz Avstrije, mogel preusmeriti v Hamburg. Tu je Mussolini pokazal silno skrb, ki ima očitno temelj v njegovem gledanju na ta mednarodni dogodek.

Svetost dogovorov je izgubila v mednarodnem življenju prvenstveni pomen, ki ga je imela. Vse države to čutijo; zato odgovarjajo s silnim oboroževanjem, ker hočejo s silo ohraniti to, česar po dogovorih ne morejo več. Da se s tem ne približujemo miru in načelu mirnega sožitja, katerega si vsi želimo, je več kot jasno.

Končno pripominjamo, da je z avstrijsko usodo zvezana tudi usoda **koroških Slovencev**. Leta 1920. jim je bil vsiljen plebiscit (ljudsko glasovanje), ki so ga izgubili zaradi političnega in gospodarskega pritiska; vendar so dobili večino južno od Drave.

Španija

Istočasno, ko je Hitlerju uspela osvojitve Avstrije, je general Franco pričel novo silno ofenzivo proti španski republikanski vladi. Kakor doslej, se je tudi sedaj vrgel proti vsem mednarodnim načelom na nezavaranost mesta. Španska republik. vlada ugotavlja, da so nemški in italijanski zrakoplovi v 36 urah 16 krat napadli Barcelono, glavno mesto Katalonije ter jo razdejali strahovito. V teh 36 urah je pod razvalinami našlo smrt 3000 žrtev. Dogodek je vzbudil ostre ugovore, ki pa seveda prav nič ne pomagajo. Napad sam je bil dobro pripravljen, ko naj bi ves svet bil zaposlen s Srednjo Evropo, to je z dogodki v Avstriji. Dejanjsko je dosegel Franco velike uspehe, tako da mora španska vlada obupno iskati pomoči po svetu.

Poljska in Litva

Evropa je tako napolnjena z dinamitom, da je treba le najmanjšega tresljaja, pa je nevarnost vojne tu. Na meji med Poljsko in Litvo je bil ustreljen poljski vojak. Poljaki so to izrabili in poslali Litvi ultimatum z grožnjo vojne. Obe državi sta edini v Evropi, ki že od leta 1920. dalje nista vzdrževali nobenih diplomatskih ne konzularnih zvez in ki sta imeli mejo povsem zaprto, tako da ni bil mogoč nikak promet niti po železnici niti po pošti niti kako drugače. Obe državi nista imeli nobenih gospodarskih odnosov.

Vzrok temu je bil, ker so leta 1920. Poljaki zasedli Vilno, ki so jo Litvanci iz zgodovinskih razlogov imeli za glavno mesto svoje dežele. Te osvojitve Litvanci niso nikdar priznali. Njihova ustava označuje Vilno še vedno kot glavno mesto države.

Po tem ultimatu so se morali vdati in pristati na ureditev rednih diplomatskih odnošajev, rednega železniškega in poštne prometa, odpreti mejo, se obvezati, da poljske manjšine ne bodo več zatirali, in morali bi se bili odreči Vilni. S tem, da so ultimatum sprejeli, so si rešili samostojnost; kajti nedvomno bi Poljska ne bila imela težkega opravljanja z njo. Rešili so Evropo tudi pred vojno; vendar njihovi listi že pišejo, da se Vilni niso odrekli. **V.č.**

Iz domače politike

Izjava. Zastopniki slovenskega kmečkega in delavskega gibanja «Slovenske vasi» iz sedmih organizacijskih okrajev celjskega sodnega okrožja, zbrani dne 27. marca t. l., so sprejeli in podpisali naslednjo izjavo:

«Obsojamo politični korak poslanca dr. Doboviška, ki ga je bil storil iz osebnih razlogov, a ga je hotel izrabiti politično v našo škodo. Njegova oseba kot takšna ni zadela našega gibanja prav nič, kar služi v čast slovenskim kmetom in delavcem. Nasprotno: obžalujemo, da se ni že poprej izločil iz naših vrst.

Zapustil pa je pri slovenskem delovnem ljudstvu napačen vtis, kakor da bi bilo vse slovensko izobraženstvo takšno. Zato pozivamo svoje somišljenike, da so oprezní pri sprejemanju posameznih izobražencev, ki se priglašajo našemu gibanju. **Mi moramo zmagovati s skupno mislijo, a ne s koristni posameznikov.**»

Velitve v narodno skupščino. Navedel jih je dne 24. t. m. notranji minister dr. Korošec, ko je v senatu zagovarjal predloženi preračun. Vlada je sedaj že tretjič dobila pooblastilo, da lahko spremeni volilni zakon in govori se, da ga namerava letos še pred volitvami spremeniti. Namesto državnih list bodo baje banovinske liste, nekateri pa pravijo, da bo kandidatna lista vezana le na okraj, kjer bo odločala relativna večina ne oziraje se na proporc (sorazmerje). Ali bodo volitve tajne ali javne, o tem vlada še ni podala nobenih določnih izjav. Ker pa je notranji minister izjavil v senatu, da «gre tendenca (namera) sedanje vlade k demokraciji» pričakujemo upravičeno, da bodo volitve res demokratične — to je, predvsem tajne. O vsem bomo somišljenike pravočasno in točno obvestili.

Smrtna kosa. V Središču ob Dravi je dne 21. t. m. umrl v 61. letu starosti naš somišljenik Berce Dominič, železniški upokojenec. Za njim žaluje vdova in sedem otrok, izmed katerih sta se dva posvetila učiteljskemu stanu, en sin študira v Ljubljani na tehnični visoki šoli, a tudi ostali so na najboljši poti k samostojnemu življenju. Pogreb je bil v sredo, dne 23. t. m. in je pokazal, kako je bil pokojnik priljubljen pri vseh Središčanih. Naj bo pokojnemu somišljeniku lahka slovenska zemlja, užaloščeni družini pa izrekamo svoje sožalje.

Občinske volitve. Po nekaterih občinah v Sloveniji so bile v nedeljo, dne 27. t. m. ponovne občinske volitve. Po uradnih podatkih je dobila JRZ 39 občin, a opozicija 8 občin. Obširnejša poročila o volivnem boju v posameznih občinah objavimo v prihodnji številki.

Omenimo naj samo lepo zmago naših somišljenikov v Središču ob Dravi, Starem trgu pri Rakeku, Želmljah pri Ljubljani, itd.

Občni zbor invalidov. Pretekli mesec so v Ljubljani zborovali vojni invalidi. Njihovo zborovanje je pokazalo vso revščino, v kateri žive še sedaj nesrečne vojne žrtve. Najbolj občutno jih je prizadel invalidski zakon iz leta 1929., ki je prezrl na tisoče in tisoče vojnih žrtev in jih prepustil beraškemu životarjenju. Pred tem zakonom so znesle podpore vojnim žrtvam, vdovam in sirotam okrog 338 milijonov dinarjev letno,

sedaj pa je v ta namen določenih komaj 104 milijone. Novi zakon je zelo strog in je odrekel vsako podporo tudi tistim vojnim žrtvam, ki bi jih po vseh načelih pravičnosti in človekoljubnosti morale prejemati. Tako so n. pr. izgubili podporo manj kot 30%ni vojni invalidi, dalje vsi tisti, ki so bili kdaj zaprti, čeravno samo 12 ur, in tisti, ki jih je nasprotnik med vojno pohabil z mučenjem itd. Invalidi so na svojem zborovanju zahtevali, da se te krivice popravijo in da se uzakoni nov, moderen invalidski zakon, ki bo v polni meri zavaroval njihove koristi in ki se bo izvajal pod nadzorstvom invalidskih organizacij.

Vseh vojnih žrtev v Jugoslaviji je bilo okrog 400.000 in podpore je dobivalo pred redukcijo (zmanjšanjem) le okrog 270.000 invalidov. Od tedaj pa se je to število podpirancev stalno zmanjševalo, zlasti še po 1929. letu.

Stojadinović-Koroščeva vlada in sokolstvo

Mnogi, posebno med nami Slovenci, so še zmerom prepričani, da se je z nastopom sedanje vlade razmerje med Sokolom in državo izpremenilo. Saj sta glasili J.R.Z. v Ljubljani «Slovenec» in «Slovenski dom» po prvem decembru lanske leto začeli napadati sokolstvo in mu očitati celo pomanjkanje jugoslovanske miselnosti, ker se ni udeležilo skupnih slavnosti prvega decembra, ki so jih prirejali vsi JRZ-jevski predsedniki občin.

V resnici ni nobene spremembe v tem razmerju in tudi po 1935. letu je ostal Sokol edina dovoljena in

od države podpirana kulturno-televizijska organizacija, ki naj vzgaja mlade «Jugoslovane» telesno in duhovno. V lanskoletnem preračunu je imel določenih 6 milijonov dinarjev državne podpore, ne da bi k temu šteli še velike zneske, ki jih je dajala država za zidavo sokolskih domov in telovadišč (n. pr. in banovinsko pomočjo nad 500 sokolskih domov). Po novem preračunu pa prejme poleg običajne podpore 6 milijonov dinarjev še pol milijona dinarjev za priprave za vsesokolski izlet v Pragi.

Znano je, da so tudi vodilni možje v vladi in J.R.Z. Sokolu zelo naklonjeni. Stojadinović je sam večkrat poudaril, da je vnet Sokol, ravno tako tudi minister za telesno vzgojo naroda dr. Miletić, ki je ob letošnji preračunski razpravi v finančnem odboru skupščine izjavil, da je treba delo «Sokola» še prav posebno pohvaliti. Dejal je: «Sokolstvo, katerega član sem tudi jaz in ki ga kot resorni minister posebno cenim zaradi izrednih izvršenih nalog, prihaja sedaj v najoddaljenejši vasi.»

Ni čudno, da se pod tako ugodnimi pogoji «Sokol» lahko razvija. Lani je začel pod svojim okriljem organizirati posebne strelske oddelke, ki vežbajo pod vojaškim nadzorstvom in v «Sokolskem glasniku» smo brali, da bodo v kratkem tudi vsi naraščajniki dobili enotne lesene puške za vaje. Podpora države, ki jo ima «Sokol» pri postavitvi domov in telovadišč, mu daje pogum, da se poteguje za to, da bi v Belgradu napravili zanj poseben stadion, ki bi veljal 800

milijonov dinarjev. Ker pa to velikansko športno igrišče še ne bi moglo biti zidano do 1941. leta, ko bo v Belgradu vseslovanski sokolski izlet, predlagajo Sokoli, da se do tedaj sezida vsaj začasen stadion. (Pripominjamo, da nameravajo zgraditi v Belgradu poleg tega še drugi stadion, v katerem naj bi bile 1948. leta svetovne športne tekme — svetovna olimpiada. Sredstva za ta drugi stadion — 60 do 70 milijonov dinarjev — je vlada baje že zagotovila.)

Kakor torej vidimo, ima vlada v sokolstvu odličnega pomočnika pri svojem delu za «troimeni jugoslovanski narod», kakor pravila stranke J.R.Z. imenujejo Slovence, Hrvate in Srbe. Zato ga tudi tako izdatno podpira. Glasovi slovenskih somišljenikov J.R.Z., ki bi «Sokola» še kaj kritizirali, so vedno redkejši. Če se pa kljub temu spozabijo, jih J.N.S.-arsko «Jutro» ne pozabi opomniti, da je bil v tisti vladi generala Živkovića, ki je 1929. leta napravila zakon o sokolstvu in «Sokola» podprava ter razpustila ostale telovadne organizacije (na primer «Orla») edini zastopnik Slovencev sedanji notranji minister dr. Korošec.

Enotnemu gledanju JNS in JRZ na državno ureditev, ki se je posebno jasno pokazalo ob podpisu zagrebskega sporazuma, se pridružuje sedaj še enotno gledanje na «Sokola». To smo opazili letos, 8. januarja tudi v Mariboru, kjer je mariborski župan, ki je izmed najodličnejših somišljenikov dr. Korošca, začel sokolski ples.

Kdor je proti demokraciji, ta je proti ljudstvu in njegovim človeškim pravicam!

Državni preračun 1938-39

S prvim aprilom stopi v veljavo novi državni preračun, ki ga je sprejela 15. marca t. l. narodna skupščina, 26. marca pa tudi senat. Obenem s preračunom je bil sprejet tudi novi finančni zakon in večje število preračunskih dopolnil (amandmanov) in pooblastil. Državni preračun lahko imamo za najvažnejše podrobno delo vsake vlade. On ureja v prihodnjem letu gospodarsko pa tudi politično življenje v državi in potrebno je, da vsaj na kratko pregledamo njegove številke ter skušamo iz njih ugotoviti ali ustreza zahtevam oz. koristim Slovencev, posebno še slovenskih kmetov in delavcev.

Novi preračun izkazuje 12 milijard in 180 milijonov din izdatkov, kar je v primeri s sedanjim za celih 1270 milijonov več. Izdatki so porazdeljeni takole:

1. Vrhovna državna uprava (krona, kraljevsko namestništvo, državni svet, glavna kontrola, kraljeva civilna hiša, pisarna za odlikovanja): 175 milijonov 103.418 din (3.602.398 din več kot sedaj).
2. Pokojnine in invalidske podpore: 1.122.207.035 din (2.716.200 din več).
3. Državni dolgovi: 1.015.073.207 din (4.823.059 din manj).
4. Ministrstvo pravde: 394.882.601 din (35.340.701 din več).
5. Ministrstvo prosvete: 939 milijonov 134.374 din (68.388.096 din več).

6. Ministrstvo zunanjih zadev: 153 milijonov 918.865 din (7.239.683 din več).

7. Ministrstvo notranjih zadev: 601 milijon 157.169 din (62.879.556 dinarjev več).

8. Ministrstvo financ: 837.138.150 din (90.370.380 din več).

9. Ministrstvo vojske in mornarice: 2.772.165.957 din (313.000.000 din več).

10. Ministrstvo za gradbe: 215 milijonov 245.536 din (41.421.591 din več).

11. Ministrstvo za promet: 2 milijardi 596.094.195 din (390.877.685 din več).

12. Ministrstvo za pošto: 418 milijonov 105.159 din (38.726.748 din več).

13. Ministrstvo za kmetijstvo: 126 milijonov 481.496 din (16.538.357 din več).

14. Ministrstvo za trgovino in industrijo: 51.850.828 din (6.500.000 din več).

15. Ministrstvo za gozdove in rudnike: 457.580.762 din (166.031.663 din več).

16. Ministrstvo socialne politike: 244.995.851 din (25.000.000 din več).

17. Ministrstvo za telesno vzgojo naroda: 18.864.695 din (6.100.000 din več).

18. Preračunski rezervni kredit: 40 milijonov din.

Če naj bo preračun uravnotežen, potem bo morala dobiti država v no-

vem preračunskem letu 1270 milijonov več dohodkov kakor dosedaj. Gosp. finančni minister je izjavil, da bo to dosegel brez posebnih novih davkov in brez povišanja že obstoječih. Opozicionalni poslanci so pa ugotavljali, da pomeni že zvišanje raznih taks, ki jih preračun določa (n. pr. sodnih taks), občutno novo obdavčenje, ki ni na mestu, ker je že vsak jugoslovanski državljan zelo visoko obdavčen (približno 20%).

Izmed pooblastil, ki so bila sprejeta obenem s preračunom, je najvažnejše to, da sme najeti vlada notranje posojilo štiri milijarde dinarjev, ki se bo uporabilo v glavnem za potrebe državne obrambe in javnih del. Finančni minister ga je utemeljeval s tem, da država ne more dobiti posojila zunaj in da je to komaj tretje jugoslovansko notranje posojilo. Važna so tudi pooblastila vladi, da lahko postopoma razširi delovanje banovin in pooblastila o novih političnih zakonih (zakon o volitvah itd.). Upamo, da jih bo vlada uporabila v demokratičnem smislu, saj tako hoče velika večina prebivalstva.

Na splošno pa lahko rečemo o novem preračunu naslednje:

a) Sestavljen je po istih načelih centralizma, kot vsi dosedanji. To je iz njega lepo razvidno kljub temu, da je večina postavk vnesenih skupno za vso državo in da je s tem zabrisana porazdelitev na banovine, kar

bi preveč očitno pokazalo zapostavljenost nekaterih banovin in v prvi vrsti Slovenije. Da se centraliziranje še nadaljuje, pričča ustanovitev dveh novih centralnih fondov. To priznava končno tudi vladno JRZ glasilo v Ljubljani «Slovenec», ko 23. III. 1938 piše: «Vsakoletni zaključni računi pokažejo, da je Slovenija za državo najbolj donosna njiva. Vsakoletni preračuni in tudi letošnji, pa pokažejo, da država Sloveniji ne posveča toliko pozornost, kakor bi jo morala že z ozirom na njene potrebe, še bolj pa z ozirom na njen pomen za državo» (podčrtali mi). Z ozirom na

njene pravice — to je «Slovenec» seveda zamolčal in če pomislimo, da delajo tako njegovi somišljeniki vedno, kadar so pri oblasti, «...potem se ni čuditi, če imamo pri vprašanjih, ki zahtevajo milijonskih vsot, tako malo besede.» («Slovenec», 23. januarja 1938.)

b) Izdatki, ki so namenjeni za socialno politiko, kmetijstvo in prosveto, so v primeri z milijardami drugih izdatkov odločno premajhni. Pri tem moramo pomisliti, da bi ravno od povečanja teh izdatkov imela kmet in delavec vsaj nekaj neposredne koristi.

Naši državni denarni zavodi

Narodna banka je imela v 1937. letu nad 136 milijonov dinarjev dohodkov in 80 milijonov izdatkov, tako da znaša čisti dobiček okrog 56 milijonov dinarjev. Od tega dobička gre v rezervni sklad 17.5 milijonov, država dobi 14.8 milijonov in delničarji dobe okrog 24 milijonov.

Kakor se sliši, namerava Narodna banka znižati obrestno mero, ker je pogoj za donosno gospodarsko poslovanje edinole politika nizke obrestne mere.

Državna hipotekarna banka spada med najvažnejše denarne zavode v državi. Ustanovljena je bila kot nekdanja uprava fondov že 1862. leta. Bilanca izkazuje koncem 1937. leta 812 milijonov gotovine in naložb pri Narodni banki in Poštni hranilnici. (Prejšnje leto je ta postavka znašala 477 milijonov.) Hipotekarna posojila so znašala 1972 milijonov dinarjev (prejšnje leto 2071 milijonov).

Neverjetno so narasli vrednostni papirji, predvsem državni, in sicer od 480 milijonov v 1936. letu na 824 milijonov v 1937. letu. Opaža se namera dajati večja posojila državi in samoupravam, manj pa hipotekarna posojila. Tudi fondi (skladi) javnih ustanov stalno naraščajo in znaša danes njih vrednost 2532 milijonov nasproti 1700 milijonov v 1936. letu.

Čisti dobiček Hipotekarne banke znaša 44.1 milijona din. Da ne izkazuje banka večjega dobička, je vzrok v raznih odpisih, predvsem pa padec stanovanjskih najemnin in vrednosti nepremičnin, na katere je banka dovoljevala posojila. Samo te vrste odpisi znašajo v zadnjih desetih letih skoraj 240 milijonov dinarjev.

Od čistega dobička dobi država okrog 34 milijonov, v rezervni sklad gre osem milijonov in nagrade upravnim svetnikom znašajo 1.2 milijona dinarjev.

Dopisi

Dopis iz Sv. Primoža pri Ljubnem

Čas je že, da se vsi kmetje, delavci in obrtniki zavemo, da je le v skupnosti in slogi moč. Šele tedaj, ko bo ta zavest res močna, bomo lahko dosegli, da se bomo sami vodili in da nas ne bo več izkoriščala. Ta nam sedaj govori, da mi nismo zmožni, da bi se lahko organizirali; pa to je le hlapčevska misel, ki nam jo hočejo vsiliti iz strahu pred nami.

Meščanska gospoda, ki je dosedaj vodila slovensko politiko, je vedno govorila, da smo Slovenci prerevni in da nas je premalo, da bi mogli živeti kot samostojen narod. Mi pa čutimo, da postajamo ravno zaradi take politike še bolj revni, še bolj mali in da gre vedno več truda in več žuljev v korist drugih, namesto v našo.

«Slovenska vas» zastopa našo kmečko in delavsko politiko in hoče,

da se bomo kmetje in delavci vendar kdaj sami vladali. Oklenimo se je zato in organizirajmo se!

Ivan Orešnik, kmet.

Dopis iz Škrilj nad Igom

23. marca 1938 opisuje «Domoljub» pod naslovom «Golo mora dobiti ljudskega župana» javen shod JRZ, ki je bil 13. marca na Golem in pri tem napada mene.

Povedati moram, da v Golem še nismo imeli nobenega župana, ker je katastralna občina Golo (Gornje, Spodnje Golo in Škrilje) bila do lanskega novembra priključena Igu, lani pa so nas prilepili k občini Želimlje.

V «Domoljubu» je omenjena tudi razdelitev moke. Moka se je delila tako, da je dobil vsak manj kot je zahteval, kdor pa ni imel denarja, je sploh ni dobil, ker je veljal 1 kg moke 2.78 din. Po taki ceni naj nam moke ne pošiljajo niti vladne niti opozicijske stranke, ker si jo za ta

denar lahko kupimo pri vsakem trgovcu.

Pri volitvah je zmagala gospodarska lista z našim nosilcem Martinom Golobom. Dobili smo 165 glasov in 15 odbornikov. JRZ lista je dobila 125 glasov in 3 odbornike. Vseh volilnih upravičencev občine Želimlje je 416, volilo pa jih je 290.

Nikolaj Šteblaj, kmet.

Zgodba o dveh velikih grešnikih

N. A. Nekrasov.*

Bogu Gospodu skazimo čast,
staro vam zgodbo povem;
pravil jo meni je samemu
oče menih Nikodem.

Bilo je dvanajst razbojnikov,
Kudejar njih ataman.**
Bil je oropan od njih in ubit
marsikateri kristjan.

Mnogo so plena naropati,
skrival jih gozdni je svet.
V Kijevu zase je Kudejar
ugrabil najlepšo deklet.

Z ljubico to si je krajšal dan,
ropat je hodil na noč;
a iznenada v razbojniku
vest prebudi se nekoč.

Bil je ob spanje, moril ni več,
ropal ni več niti pil.
Prikazovali so se mu vsi,
vsi, kar jih je kdaj pobil.

Dolgo boril se je človek-zver,
dolgo se z Bogom dajal.
Glavo odsekal je ljubici,
z nožem pajdaša zaklal.

Vest ga je vendar premagala,
tolpo razgnal je skesan,
nož pod rakito v zemljo zaril,
plen svoj razdal je cerkvam.

Romal je grešnik na božji grob,
da se mu duša vmiri.
Moli, posti se, časti Boga —
vest kakor prej ga teži.

Starec, v obleki puščavniški,
vrne se grešnik domov.
Tu se umaknil je v temen gozd,
hrast si izbral je za krov.

Molil h Gospodu je noč in dan,
prosil obupan, ubog:
«Muči, trpinči telo, Gospod,
dušo le reši mi, Bog!»

Bog se usmilil je grešnika,
rešno pokazal mu pot,
ko je puščavnik v molitvi bedel,
sila mu postal je Gospod.

Rekel je: «Da si ta hrast izbral,
hotel sam Bog je tako.
Z nožem, s katerim si prej moril,
reži, podri to drevo!»

Težko ti delo izbral je Bog,
dobro boš zunaj nagrajen:
ko se bo zrušil ta stari hrast,
grehov boš osvobojen!»

Zmeril je deblo naš samotar,
z dvema ga ne bi objel.
Še je pomolil in nož je vzel,
rezati hrast je začel.

Reže in reže, a trd je hrast,
milosten, dober je Bog.
Leta teko — a spokorniku
delo težko gre spod rok.

Bog ve, če kdaj bo podrl hrast,
star je, bolan, komaj živ.
Tu je treba železnih sil,
on pa je sključen in siv.

Reže — v srce se mu plazi dvom;
takrat nekdo zakriči:
«Starec, hej slišiš, kaj delaš tu?»
V strahu brž križ naredi,

potlej pogleda — pred njim stoji
v sedlu Gluhovski, graščak,
bogati, mogočen, da vsenaokrog
njemu ni nihče enak.

Starec pogosto je čul o njem,
da ima trdo srce.
Da sprebrnil bi grešnika,
svojo mu zgodbo pove.

Takrat graščak se zakrohota:
«Kaj odrešenje mi mar!
Ženske, le to je užitek moj,
vino in čast in denar!»

Živi, moj starček, kot jaz živim:
mučim, obešam, morim
kmete tlačane, a vse noči
mirno in trdno prespim!»

Čudež zgodi se s puščavnikom,
v besnosti kri mu vzkipi,
plane h graščaku Gluhovskemu,
nož mu v srce zasadi.

V hipu, ko pan*** je s krvjo oblit
padel na sedlo z glavo,
padel je s hrščem in truščem hrast,
padlo je silno drevo.

Padel je hrast in puščavniku
grehi so padli s srca! ...
Da bi odrešil nekoč še nas,
vdano molimo Boga!

* Januarja je minilo 60 let, odkar je umrl veliki ruski pesnik Nikolaj A. Nekrasov (1821—1878), ki je v svojih pesmih opisoval bedno življenje ruskega kmeta-tlačana in se boril za odpravo tlačanstva. Bil je sam sin veleposestnika, ki je kruto ravnal s svojimi kmeti. Kadar se je vozil od vasi do vasi, je jemal s sabo svojega otroka Nikolaja, ki je moral gledati, kako je oče pretopal in mučil kmete, ki so mu bili podložni in izročeni na milost in nemilost. Otroku se je ob tem zbudilo sočutje do kmetov in zasovražil je svojega očeta, zasovražil tlačanstvo. Od tod njegovo opevanje kmečkega trpljenja in od tod njegove bojevitve pesmi proti tlačanstvu za osvobojenje kmeta. Zgoraj objavljena pesem kaže dovolj, kakšen borec je bil pesnik Nekrasov za kmečke pravice. Pesem je prevedel Mile Klopčič in je izšla v prvem letošnjem zvezku časopisa «Ljubljanski zvon», od koder jo s prevajalčevim dovoljenjem ponatiskujemo.

** Ataman = poglavar.

*** Pan = graščak.

Zahtevajte pri urarjih le
JUNGHANS
ure, ker so prvovrstne!